

Josef Skupa a Anna Kreuzmannová ve školském rozhlase (1939).

Ze hry Hurvínkův cest do Tramtárie (2003).

K našim loutkám cítím

Spejbl a Hurvíněk – třicátá léta.

Denisa Kirschnerová (51)

**o historii
i současnosti
Divadla Spejbla
a Hurvínka**

závazek

LETOS SLAVÍ 100. NAROZENINY, PŘESTOŽE JE POŘÁD KLUK. HURVÍNEK TOHO SPOLEČNĚ S TAŤULDOU SPEJBLEM PROŽILI UŽ HODNĚ. TYHLE SLAVNÉ LOUTKOVÉ POSTAVIČKY PROCESTOVALY CELÝ SVĚT A SKONČILY DOKONCE I V TREZORU GESTAPA. SOUČASNOU ŘEDITELKOU JEJICH DIVADLA V PRAŽSKÝCH DEJVICÍCH JE OD ROKU 2017 DENISA KIRSCHNEROVÁ (51), DCERA MILOŠE KIRSCHNERA (†69) A HELENY ŠTÁCHOVÉ (†72), KTEŘÍ VEDLI DIVADLO PŘED NÍ. CO PROZRADILA O HISTORII A SOUČASNOSTI TOHOTO OJEDINĚLÉHO DIVADLA?

Petr PODROUŽEK

Začátek všeho se odehrál na scéně Loutkového divadla feriálních osad v Plzni. To vzniklo jako charitativní projekt na podporu letních prázdninových pobytů pro chudé děti. Divadlo časem oslovilo ke spolupráci Josefa Skupu (†64), protože postrádalo výtvarníka. Ten zde zúročil jak svůj výtvarný, tak komediantský talent. „V roce 1919 oslovil Skupa řezbáře Karla Noska, neboť toužil po moderní loutce, která by mohla reagovat na aktuální témata. Na podzim roku 1920 se tak narodil Spejbl. Jako typ byl historicky i sociálně nezařaditelný. Skupa tak měl konečně loutkového hrdinu, se kterým mohl nakládat podle svých představ. Spejbl se stal brzy velmi oblíbeným. Nejdřív vystupoval v přídavcích jako takový popleta, který se houpal na hrazdě, po scéně ho honil pes a Kašpárek to vše ironicky komentoval. Spejbl byl ale tenkrát rovněž pěkný požitkář, běhal za ženským a trochu i holdoval alkoholu. Byla to taková sbírka různých lidských nešvarů. Někdy byl dokonce i prostý, takže se zpočátku v dětských představeních příliš neuplatňoval,“ popisuje první roky Spejblůva života Denisa Kirschnerová.

Vznik jmen

Šest let po Spejblovi přinesl Gustav Nosek (†86), synovec Karla Noska (†83), Skupovi jako překvapení další loutku, a to Hurvínka, která ke Spejblovi pasovala. Publikum bylo nadšené a hned mělo jasno – Hurvíněk je Spejblův syn. Tím ovšem vyvstala otázka, kdo je vlastně Hurvínkovou matkou. „Skupa tvrdil, že

ženskou postavu nechtěl nikdy karikovat. Musela by být rovněž zvláštní, tak se do toho nechtěl pouštět. Tím se ospravedlňuje, že je Hurvíněk dravý a nedá se ukočírovat. Je bez maminky a otec nemá tolik času na jeho výchovu. Postupně si Spejbl sedl do role utahaného otce, který se stará o dítě a čelí při tom nástrahám okolního světa,“ říká Kirschnerová. A jak vlastně vznikla jejich jména. Vděčí za ně Karlu Kovalu Šlaisovi (†59). Jednou z možností bylo, že tatínek tohoto Skupova kolegy měl na statku popleteného čeledína, kterého častoval nadávkou spejbl spejblůvatý. Na Plzeňsku ale existovala také poměrně rozšířená figurka Bejbla. Takže i tady se mohl Karel Koval Šlajs inspirovat. Jméno Hurvíněk se objevilo tři roky před jeho narozením v dáda pohádce, kterou Karel Koval Šlajs napsal a Skupa ilustroval. Šlo o chlapečka s kapří hlavou a kšandami, jenž seděl na schůdku před domem s cedulí – A. Hurvíněk, ručně vyráběná rochnáčka. Ale taky se povídá, že když přišel za Skupou kamarád malíř a viděl postavu Hurvínka, tak poznamenal: Co to tady máš za skurvínka? Nebo bylo jméno odvozeno od sudby sudiček, které daly chlapečkovi – 3x hurá do vínku – tedy zkráceně Hurvínku.

Zrod Máničky

Chybělo málo, aby si obě postavičky zahrály před 2. světovou válkou také s Jiřím Voskovcem (†76) a Janem Werichem (†75). V roce 1929 se otvíralo Divadlo U Nováků. Oba obchodně smýšlející avantgardní umělci chtěli, aby se tam hrálo nonstop. Kvůli

Z turné po Japonsku.

Martin Trecha, loutkoherec. Jeho hlasem nyní promlouvá Spejbl i Hurvíněk.

Hurvíněk s Máničkou, přátelství, které trvá 96 let.

Dobový plakát.

Sokolovna Vokovice – Velaslavin

Helena Štáchová a Miloš Kirschner v sedmdesátých letech.

proměnami. Spejblova rodinka uvítala ve stejném roce ještě Hurvínkova foxteriéra Žeryka. Ruku k dílu přiložil rovněž Jiří Trnka. Řezbářem loutek byl opět Gustav Nosek. V roce 1930 odešel Skupa z Loutkového divadla feriálních osad a zřídil si Plzeňské divadlo profesora Josefa Skupy. Spejbl s Hurvínkem překročili poměrně brzy rámec divadla. „Spejbl, který se ne vždy vlastním příčinám ocitá v nejrozumnějších situacích, je tak trochu všude trpěn a stává se svědkem paradoxů našeho lidského snažení a údělu. Spejbl a Hurvíněk se nejednou dokázali vyjadřovat i k zásadním společenským událostem, není jim cizí satirická poloha. Pro mě je Spejbl mnohdy nepochopený hrdina všedního dne. A Hurvíněk je neposedný kluk, který pořád něco zkoumá, a to s velkou vervou a bez rozmyslu, a tím oba dostává do potíží,“ vysvětluje Denisa Kirschnerová, proč se divákům ti dva tolik zalíbili. Spejbl s Hurvínkem se začali objevovat v rozhlasovém vysílání a vycházely jejich nahrávky i na gramofonových deskách a získali si velkou popularitu. „Je spousta příznivců, kteří nikdy představení Spejbla a Hurvínka neviděli. Znalí je pouze z nahrávek,“ říká s úsměvem ředitelka divadla. Hurvíněk je také hrdinou prvního československého zvukového animovaného filmu manželů Dodalových z roku 1936 Všudybylovo dobrodružství. Hurvíněk jako Všudybyl je provázen budovou rozhlasu a seznamuje se s jeho technikou a tím, jak vysílání funguje.

Klan Kirschnerů

Krátce před válkou hrálo divadlo skvělé představení Kolotoč o třech poschodích s parafrází na Mnichovskou dohodu. Byla to prý ta nejotevřenější divadel-

ní reakce na to, co se tehdy dělo. Během války uváděl Skupa další tři představení, která měla divákům dodat odvalu a víru, že válka jednou skončí. V červnu 1943 se o divadlo začalo zajímat gestapo. Divadelní autobus byl dvakrát útočištěm pro vysíláčku ilegální skupiny v Chrástu a byl zřejmě použit i k převozu zbraní. Za spolupráci se skupinou zaplatilo po odhalení vysíláčky životem 36 občanů. Skupovi se nepodařilo nic dokázat. Nicméně byl odsouzen na pět let za poslech zahraničního rozhlasu. Odsouzen byl v roce 1944 do věznice Mathilda v Drážďanech. Zde pobýval až do února 1945, kdy se mu po bombardování podařilo utéct zpátky do vlasti. Do konce války pak pobýval v Rokycanech. Také Spejbl s Hurvínkem skončili v gestapáckém trezoru. Při likvidaci gestapa je některý z vojáků vyhodil na smetiště. Našel je nějaký klučina a vrátil je Skupovi. „Skupa se byl krátce po válce podívat na představení na amatérské scéně loutkového divadla na Korábě v Libni, které vedl můj děda. Táta v něm sehrál dialog dvou postav a jednu mluvil fistulí (hlasová poloha, kterou je mluven Hurvíněk – pozn. red.). Po představení za ním Skupa zašel s tím, že to hrál tak pěkně, že by mu divadlo hned předal,“ líčí Kirschnerová příběh, jak se její rodina ke Spejblovi a Hurvínkovi vlastně dostala. Přesly roky. Miloš Kirschner se při studiích na právech podílel na přípravě protirežimního časopisu, a tak ho krátce před dokončením ze školy vyhodili. Skončil ve vězení a na vojně

u Pomocných technických pracovišť. Po návratu věděl, že už žádnou kloudnou práci nesežene, a tak si vzpomněl na koníček z dětství. Zašel za Skupou a on ho přijal. V březnu roku 1953 postihl Skupu infarkt a v roce 1956 Kirschnerovi své divadlo předal.

Převzala štafetu

V roce 1966 přišla do divadla Helena Štáchová. A o pět let později se na scéně objevila poprvé i loutka paní Kateřiny Hovorkové alias bábiniky. Velký boom s celou pětící loutek nastal jejich účinkováním ve večerníčcích v 70. letech minulého století. Do dnešního dne navštívilo divadlo 37 zemí čtyř kontinentů a loutky promluvíly pětadvaceti jazyky. Spejblovi s Hurvínkem, resp. jejich loutkovodičům, procházely za bývalého režimu lečkácké narážky na daný systém. A to i v televizi během silvestrovských pořadů. Na Západ jezdilo divadlo

už dávno před listopadem a vozilo tolik žádané valuty. „Rodiče tam jezdili bez nás, aby bylo jisté, že se vrátí. Jinak jsme jako děti v divadle trávili dost času. Neuvědomuji si, že bych na loutky někdy žářila. Spíše jsem vnímala, co všechno divadlu rodiče dali a jak jim byli vy-

tížení. Nejen, že je to těšilo, ale táta cítil velký závazek vůči Skupovi. Cítila to tak i maminka a vnímáme to tak i my s bratrem Milošem. Mým životním cílem nebylo být ředitelkou, byť jsem věděla, že se o kontinuitu divadla budu muset postarat a zajistit ji. Navíc zasáhly okolnosti. Narodil se mi syn, se kterým jsem chtěla být doma. Jenže maminka onemocněla a zemřela, bylo tedy třeba divadlo již po roce převzít. Přesto, že to nebylo vůbec jednoduché období, v tu chvíli jsem cítila, že to tak mám udělat,“ přiznává Kirschnerová. Dnes má divadlo na tři desítky párů loutek hned ve třech velikostech. Ty se opravují, ale vyrábějí se i nové. Samo-

zřejmě ručně. Ze špaluku lipového dřeva se vyloupne Hurvíněk přibližně za tři týdny intenzivní práce. „Nejstarší loutky Spejbla a Hurvínka z 30. let se ve fundusu překvapivě nedochovaly. Podařilo se nám je koupit až loni. Loutky ze 70. a 80. let ještě běžně hrají. A okouzlí snad každého. Tuto zkušenost máme i ze zahraničí. Při přípravě textů konzultujeme s rodilým mluvčím nejen překlad a správnou výslovnost, ale také kulturní a společenská specifika. A někdy překvapí i klimatické podmínky. Zaslouhou vlhkosti přestal Hurvíněk v Asii třeba koulet očima. Dřevo nasáкло příliš vlhkosti,“ popisuje cestovní dobrodružství ředitelka divadla. Sama si vyzkoušela loutky vodit i mluvit, věnovat se však loutkovodičství ani jejich interpretaci nechtěla. „Trvá minimálně rok a půl, než se vodič s loutkou alespoň trochu sžije, a kolegové by vám nejspíš řekli, že jsou to oni, koho loutka vede, a ne naopak. Máme štěstí na skvělé interprety. Jana Mudráková i Martin Trecha jsou nesmírně nadaní a pracovití. I navzdory náročné jubilejní sezoně zvládli nastudovat texty pro zahraniční zájezdy nejen v angličtině, ale také v japonštině. Je štěstí, že si Spejbl, Hurvíněk a spol. opět přitáhli tak šikovné pokračovatele, kteří to báječně zvládají, zkrátka kdo nehoří – nezapálí,“ tvrdí ředitelka. O divadlo je naštěstí stále zájem. I díky nové obchodní strategii se návštěvnost zvýšila z běžných 40 tisíc na 70 tisíc diváků ročně. Náklady na provoz divadla si vyžádají téměř 50 milionů korun. Vzniklo zde více než 250 původních her. „Naším cílem je předat divadlo dalším generacím. O tom, kdo by ho mohl jednou převzít, již nyní určitou představu mám. Zatím s bratrem netušíme, zda se naše děti vydají v našich stopách a kam je jejich cesta povede,“ dodává na závěr Kirschnerová.

Z představení Kabaret Hurvajz.